

TRADYCJE WIELKANOCNE W POLSCE

Trochę historii

Tradycje wielkanocne w Polsce sięgają początków XIV wieku. Łączą w sobie obrzędy ludowe związane z przemianami w przyrodzie i najważniejsze święto w religii chrześcijańskiej, obchodzone na pamiątkę Zmartwychwstania Chrystusa.

Wśród najbardziej lubianych polskich tradycji wielkanocnych wyróżnić trzeba pisanki i święcenie pokarmów w koszyczku. Ale zwyczajów związanych z Wielkanocą jest o wiele więcej. Część z nich jest wciąż żywo kultywowana, a część coraz bardziej zanika.

Oprócz wyżej wymienionych należy tu wymienić zanoszenie palemek do kościoła w Niedzielę Palmową, oblewanie się wodą w Lany Poniedziałek. Dziś może mniej znane na Kujawach i Pomorzu to pogrzeb żuru i śledzia, Siuda Baba, kurek dyngusowy i śmiernik.

Tydzień przed Wielkanocą

Świętowanie Wielkiej Nocy rozpoczynamy już tydzień przed Wielką Niedzielą. Tak samo jak dawniej, obchodzimy Niedzielę Palmową - zwaną kiedyś wierzbą lub kwietną.

Dzisiaj nie trudnimy się raczej robieniem własnej kolorowej palemki, ale decydujemy się na kupno już gotowej i taką właśnie zanosimy do kościołów. Dawniej robiono palemki samodzielnie - z wierzbowych gałązek, bukszpanu, porzeczek, malin, suszonych ziół, piórek i kwiatów.

Poświęconej palemce przypisywano magiczne właściwości, dlatego zanoszono ją do domów, by zapewniała rodzinie szczęście. Wykonany z niej krzyżyk wtykano w pierwszą zaoraną skibę, by chroniła przed gradobiciem, gałązki wkładano także pod próg, by strzegły domowników przed chorobami, a te zatknięte pod strzechą chroniły dom przed piorunami. Taką palemką delikatnie okładano nie tylko domowników, ale również zwierzęta i dobytek, by przekazać w ten sposób magiczne siły.

Wielkanocne tradycje w Polsce to również zwyczaj malowania jajek na Święta. Jeden z tych, którego za dziecka wyczekiwało się z wielką niecierpliwością. Wywodzi się jeszcze ze starosłowiańskich wierzeń, gdzie jajko miało bardzo ważne znaczenie.

Symbolizowało siły vitalne i podobnie jak dzisiaj - początek nowego życia. Pośredniczyło między światem ludzkim, a duchów i bogów.

Obecnie wszystkie kolorowe jajka zwiemy pisankami, ale powinniśmy rozróżnić wśród nich:

Kraszanki - występują w północnej części Polski, zwane malowankami i byczkami. Nazwa pochodzi od słówka „krasić”, czyli „barwić”, bo kraszanki to jajka gotowane w barwnym wywarze - dawniej uzyskiwanym tylko z naturalnych składników, takich jak łupiny cebuli, kora dębu, łupiny włoskiego orzecha, sok z buraka czy pędy młodego żyta. Często wydrapuje się na nich przeróżne wzory.

Nalepianki - popularne w Krakowskim i Łowickim, to jaja zdobione kolorowymi wycinankami z papieru.

Oklejanki - spotykane w części mazowieckiej, to wydmuszki oklejone rdzeniem sitowia i kolorową włóczką, co tworzy piękne ornamenty.

/„Nalepianki” Źródło: pp14.szczecin.pl/

Tradycja przed świętami - wielkie porządki

Koniec zimy i zbliżające się święta były doskonałą okazją do zrobienia wielkich porządków. Uczestniczyli w nich wszyscy domownicy. Mężczyźni porządkowali gospodarstwa. Sprzątano i malowano domy. Dziewczęta robiły świąteczne dekoracje i przyozdabiały izby.

Obecne przedświąteczne porządki mają inny wymiar. Co prawda nie ma już kopających pieców i nie trzeba "bielić" ścian, ale też wymagają udziału całej rodziny. Kolorowanki wielkanocne wykonane przez dzieci sprawiają, że święta są jeszcze weselsze.

Triduum Paschalne

Wielki Czwartek jest pierwszym dniem Triduum Paschalnego. Podczas Mszy Wieczerzy Pańskiej biskup obmywa nogi dwunastu kapłanów (na pamiątkę obmycia nóg swoim uczniom przez Jezusa). Pod koniec mszy z ołtarza zdejmuje się obrus i milkną dzwony (do czasu śpiewu „Chwała na wysokości” w Wielką Sobotę).

W Wielki Piątek na pamiątkę ostatniej wędrówki Jezusa na Golgotę odbywają się uroczyste Drogi Krzyżowe, zakończone złożeniem ciała do grobu. Tradycyjnie straż przy grobie pełnią strażacy, harcerze, żołnierze. Wiernych w tym dniu obowiązuje ścisły post. Dawniej w Wielki Piątek urządzano „pogrzeb żuru i śledzia”. Po okresie długotrwałego postu w dole zakopywano uprzykrzone postne potrawy. W niektórych regionach zakopywano również garnek z popiołem symbolizującym smutek.

Wielka Sobota jest dniem, w którym podczas późno wieczornego lub w niektórych regionach nocnego nabożeństwa święci się wodę i ogień. Dawniej wodą spryskiwano domostwo, co miało przynieść pomyślność. Do ognia wrzucano leszczynę, a popiół rozsypywano przy pierwszej orce, co wróżyło dostatek. W Wielką Sobotę święcimy pokarm, który spożywamy przy świątecznym (niedzielnym) śniadaniu. Koszyki wielkanocne często przystrojone bukszpanem, tradycyjnie muszą zawierać baranka (symbol zmartwychwstałego Chrystusa), jajka (symbol rodzącego się życia), chleb (symbol ciała Chrystusa, ale też dobrobytu i pomyślności), chrzan (który symbolizuje gorzkość męki Pańskiej), sól (istota prawdy), ser (który jest symbolem pojednania człowieka z naturą) oraz babkę (symbol umiejętności). Wszystkie prace związane z przygotowaniem świąt powinny być ukończone przed poświęceniem pokarmu.

Procesja rezurekcyjna (np. wokół kościoła) powinna się odbywać po liturgii Wielkiej Soboty. Ale w tradycji polskiego Kościoła uroczysta procesja w większości parafii poprzedza Mszę św. rezurekcyjną w niedzielny poranek Wielkanocny. Śpiewając uroczyste Alleluja głosimy, że Chrystus Zmartwychwstał i śmierć została pokonana.

Opr. Mateusz Czepek